

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI O'ZLASHTIRISH FAOLIYATI
METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH**

Sayfullayev Azizbek Amrullo o'g'li, PhD doktorant
Sayfilloyeva Shoxsanam Amrullo qizi, Buxoro davlat universiteti talabasi

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ ОВЛАДЕНИЯ
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

Сайфуллаев Азизбек Амрулло угли, докторант PhD
Сайфиллоева Шохсанам Амрулло кизи, студентка Бухарского государственного
университета

**IMPROVING THE METHODOLOGY OF MASTERING ACTIVITIES OF
PRIMARY SCHOOL STUDENTS**

Saifullayev Azizbek Amrullo son, PhD doktorant
Sayfilloyeva Shaxsanam Amrullo o'gli, student of Bukhara State University

Annotatsiya. Bugungi kunda yosh avlodni tarbiyalash masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilib, sohada bir talay islohotlar amalga oshirilgani e'tiborli. Yoshlarni davlatimiz kejasini ta'minlay oladigan darajada yetuk kadr qilib yetishtirishda esa boshlang'ich ta'limning ahamiyati katta. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitishda o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish, bilimlarni keng va oson o'zlashtirish maqsadida pedagogik texnologiyalarning usul, vosita va shakllarini to'g'ri tanlab, ulardan foydalanish muhim sanaladi. O'qish darslarini tashkil etishda pedagogik texnologiyalarning ko'pgina metodlaridan foydalaniladi. Bola hayotida bog'chadan so'ng maktabning dastlabki davrlari muhim o'rin tutadi. Shu bois boshlang'ich ta'lim davri ta'lim jarayonidagi eng mas'uliyatli davrdir. Bu paytda bolaning savodi chiqishi bilan birga, uning dunyoqarashi shakllanadi, tafakkur qilish malakasi rivojlanadi. Bu davrda bolaning zehni o'stirishga qaratilgan har bir mashg'ulot bola aqlining tarkib topishi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'zlashtirish faoliyati metodikasini takomillashtirish bo'yicha batafsil malumotlar bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, Kadrlar tayyorlash dasturi, pedagogika, metodika, o'quvchilar psixologiyasi, milliy ta'lim-tarbiya va h.k.

Аннотация. Примечательно, что сегодня вопрос воспитания подрастающего поколения поднят до уровня государственной политики, в сфере проведен целый ряд реформ. А в воспитании молодежи как зрелых кадров, способных обеспечить будущее нашего государства, большое значение имеет начальное образование. При обучении младших школьников важным считается правильный выбор и использование методов, средств и форм педагогических технологий с целью расширения кругозора учащихся, широкого и легкого усвоения знаний. При организации учебных занятий используются многие методы педагогической технологии. В жизни ребенка после детского сада важное место занимают первые школьные периоды. Поэтому период начального образования является наиболее ответственным периодом в образовательном процессе. В это время вместе с выходом ребенка из грамотности развиваются его мировоззренческие формы, навыки мышления. Каждое занятие, направленное на развитие интеллекта ребенка в этот период, оказывает большое влияние на состав и развитие интеллекта ребенка. В данной статье будет подробно описана методика совершенствования деятельности по освоению утечек в начальных классах.

Ключевые слова: начальное образование, программа обучения, Педагогика,

методика, психология учащихся, национальное образование и др.

Annotation. It is noteworthy that today the issue of educating the younger generation has been raised to the level of state policy, a number of reforms have been carried out in the sphere. And primary education is of great importance in educating young people as mature personnel capable of ensuring the future of our state. When teaching younger schoolchildren, it is important to choose and use the right methods, means and forms of pedagogical technologies in order to broaden the horizons of students, broad and easy assimilation of knowledge. When organizing training sessions, many methods of pedagogical technology are used. In the life of a child after kindergarten, the first school periods occupy an important place. Therefore, the period of primary education is the most responsible period in the educational process. At this time, along with the child's exit from literacy, his ideological forms and thinking skills develop. Each activity aimed at developing the child's intelligence during this period has a great impact on the composition and development of the child's intelligence. This article will describe in detail the methodology for improving the development of leaks in primary schools.

Keywords: primary education, curriculum, pedagogy, methodology, psychology of students, national education, etc.

КИРИШ. ВВЕДЕНИЕ (Introduction). O'zbek xalqining yosh avlodni hayotga tayyorlashda ko'p asrlar davomida qo'llagan usul va vositalari, tadbir shakllari, o'ziga xos urf-odatlar va an'analari, ta'lim-tarbiya haqidagi g'oyalari va hayotiy tajribasi mavjud. Bu meros o'tmishda ko'plab alloma-yu donishmandlar etishib chiqishiga asos bo'lgan. Hozirgi kunda bu merosdan ijodiy foydalanish katta ahamiyatga ega. Ajdodlarimiz bilim o'rgatuvchi ustoz faoliyatiga katta ahamiyat berganlar. Bu pedagogik faoliyatga bo'lgan asosiy talablardan biri edi. Sharq uyg'onish davrining buyuk mutafakkiri Abu Nasr Forobiy aqlli, dono va o'tkir fikrlaydigan kishilar to'g'risida shunday deydi: «Aqlli deb shunday kishiga aytiladiki, ular fazilatli, o'tkir mulohazali, foydali ishlarga berilgan, zarur narsalarni kashf va ixtiro etishda zo'r istidodga ega; yomon ishlardan o'zini chetda olib yuradilar. Bunday kishilarni oqil deydilar5». Uning fikricha, «Ta'lim so'z va o'rgatish bilangina bo'ladi. Tarbiya esa amaliy ish va tajriba bilan o'rganishdir, ya'ni shu xalq, shu millatning amaliy malakalaridan iborat bo'lgan ish-harakatga, kasb-hunarga berilgan bo'lishidir. Agar ular ish, kasb-hunarga berilgan bo'lsalar, kasb-hunarga qiziqsalar, shu qiziqish ularni butunlay kasb-hunarga jalb etsa, demak, ular kasb-hunarning chinakam oshig'i bo'ladilar». Yurtimizda ta'lim mazmuniga alohida e'tibor qaratilib, DTS o'quv dasturlarining yangi tahrirdagi variantlari tajriba sinovdan o'tkazilmoqda, pedagogik texnologiyalar asosida o'quv jarayonining samaradorligi oshirish maqsadida pedagogik texnologiyalardan, axborot kommunikatsiya vositalaridan foydalanilmoqda.

МЕТОДЛАР. МЕТОДЫ (Methods). Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitishda o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish, bilimlarni keng va oson o'zlashtirish maqsadida pedagogik texnologiyalarning usul, vosita va shakllarini to'g'ri tanlab, ulardan foydalanish muhim sanaladi. O'qish darslarini tashkil etishda pedagogik texnologiyalarning ko'pgina metodlaridan foydalaniladi. Bola hayotida bog'chadan so'ng maktabning dastlabki davrlari muhim o'rin tutadi. Shu bois boshlang'ich ta'lim davri ta'lim jarayonidagi eng mas'uliyatli davrdir. Bu paytda bolaning savodi chiqishi bilan birga, uning dunyoqarashi shakllanadi, tafakkur qilish malakasi rivojlanadi. Bu davrda bolaning zehni o'stirishga qaratilgan har bir mashg'ulot bola aqlining tarkib topishi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham bu davrda, avvalo, ta'lim jarayonini qiziqarli, ta'sirli qilish tashkil etishga, motiv hosil qilish va uni rivojlantirishga e'tibor qaratish lozim. Chunki bu

muddat bolaning o'yin faoliyatidan aqliy faoliyatga, ya'ni o'quv faoliyatiga o'tganligi bilan xarakterlanadi. Bolaning o'quv faoliyatini rivojlantirishda turli o'yinlardan foydalanish katta ahamiyat kasb etadi. Bolalar o'yin orqali o'z bilimlarini mukammallash- tiradilar va uni chuqur o'zlashtiradilar. Shu jihatdan qaraganda, taTim jarayonida qoTlanadigan didaktik o'yinlarning roli beqiyosdir. Didaktik o'yinlar taTim jarayoni samaradorligini oshiradi, taTim jarayonida o'quvchilar faolligini, o'qish motivlarini rivojlan- tiradi. O'qish motivlari ta'lim jarayonini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishda ham muhim o'rin tutadi. Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinflarda ta'limning samarali borishiga o'quvchilarning o'quv-bilish faoliyatini muvaffaqiyatli boshqarishga ham katta yordam beradi, ya'ni didaktik o'yinlar vositasida nazariy bilimlar oson egallanadi, o'quv- chilarning bilim olishga qiziqishlari ortadi. Didaktik o'yinlar nafaqat boshlang'ich sinflarda, balki ta'limning keyingi bosqichlarida ham o'quvchilarning bilimga boTgan ishtiyoqlari rivojiga katta turtki boTishi mumkin. Ayniqsa qiyin o'z- lashtiruvchi o'quvchilarning bilish imkoniyatlarini oshirishga bunday oyinlar samarali ta'sir koTsataadi. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, boshlang'ich sinflar uchun yaratilayotgan o'quv qo'llanmalarida shu sohaga oid materiallar tanqisligi ko'zga tashlanib turadi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining har bir darsni tashkil etish uchun turli didaktik o'yinlardan foydalanishlari yaxshi samara beradi. Chunki 6-7 yoshli bolalar hayotida maktab davri ancha murakkab davr bo'lib, bolalar oldida jiddiy sinov turadi. Bola yangi hayot - maktab hayotiga kirib boradi. Endi u yangi jamoaning a'zosi ekanligini his etishga, intizomga bo'ysunishga, yangi rejimga moslashishga majbur bo'madi. Bola yosh bo'lishiga qaramay, endi uning maktabda oqish, uy vazifalarini bajarish, murakkab materiallarni o'r- ganish kabi zarur yumushlari ko'p. Muhimi, o'yindan maktabga, kundalik majburiy va davomli mehnatga o'tish bola hayotida tub burilishdir. Hatto maktabgacha tarbiya muassasalaridan kelgan bolalar uchun ham bu oson kechmaydi. Uydan maktabga kelgan bolalarga esa yana ham qiyin. Ayniqsa, sinfda 40—45 daqiqalik darsda o'tirish, tinglash va topshiriqlarni bajarish, uzoq aqliy mehnat bolani tez toliqtiradi. Bola maktabdan, o'qishdan sovib ketishi mumkin. Shuning uchun ham o'qituvchilar bolalarning maktabdagi hayotini qiziqarli tashkil etishga intilishlari, motiv hosil qilish va uni rivojlantirishga harakat qilishlari lozim. Motiv o'z- o'zidan hosil bolmaydi. Uni bolalar yoshiga va psixologik xususiyatlariga mos didaktik o'yinlar va mustaqil ishlar vositasida hosil qilish mumkin. Ayniqsa boshlang'ich ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda darslarni qiziqarli olib borish natijasida o'quvchilarni darsga jalb etish samarali bo'ladi. Shunday darslarda bolalar diqqati to'liq jalb etiladi, xotirasi yaxshi ishlaydi. Motivlar o'quvchilarning bilimlarini chuqur egallashlariga yordam beradi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinf o'qituvchilari ta'lim jarayonini qiziqarli motivlar asosida tashkil etishga e'tibor qaratishlari zarur. Boshlang'ich sinf o'qish darslarida asosan she'rlar, masallar, ertaklar, hikoyalar, afsonalar, maqol va topishmoqlar, ilmiy-ommabop asarlar o'qib o'rganiladi. Tabiiyki, ularning har biri o'ziga xos shakl, uslub va mazmunda yaratiladi. Shuning uchun ham har bir janrga mansub asarlarni o'ziga xos usulda o'qib o'rganish taqazo qilinadi.

Badiiy asarni izohli o'qishga yaqin bo'lgan metodlardan biri ijodiy o'qishdir. Atoqli metodist olim N. I. Kudryashov ijodiy o'qish metodi tarkibiga quyidagi ish usullarini kiritadi:

a) a) o'qituvchilarning badiiy matnni sharhlab o'qishi hamda o'quvchilarning asarni to'g'ri va imkon qadar yanada chuqurroq, emotsional idrok etishlarini ta'minlash maqsadini ko'zda tutuvchi so'zi:

b) b) o'qilgan asardan o'quvchilarning bevosita olgan taassurotlarini chuqurlashtirish maqsadiga ega bo'lgan va ularning diqqatini matnning muhim g'oyaviy va badiiy, axloqiy, ijtimoiy-siyosiy muammoning qo'yilishi;

c) d) o'qituvchining asar o'qilganidan keyin o'quvchilarning asarni tadqiq etish

jarayonida tug'ilgan badiiy kechinmalarini faollashtirish maqsadini ko'zda tutuvchi.

Ko'rinadiki, ijodiy o'qish izohli o'qishdan farqli o'laroq, to'g'ridan to'g'ri matn mohiyatini ochishga ijodiy yondashishni taqozo etadi. Masalan, 4-sinfda A. Oripovning "Dehqonbobo va o'n uch bolakay qissasi" asarini ijodiy o'qish metodi asosida o'rganish jarayonida matn mazmuni va shoir g'oyaviy niyatidan kelib chiqib Vatanimiz hududlaridagi aholining yashash tarzi bilan bo'g'liq milliy xususiyatlar haqida ham atroflicha tushuncha beriladi. 2-sifda "o'tinchi yigit", 3-sifda O'tkir Hoshimovning "Xazonchinak", 4-sinfda S. Anorboevning "Qo'rqqoq" asarlarini ham ijodiy o'qish metodi asosida o'qitish ijobiy samaralar beradi. Boshlang'ich ta'lim tizimida mantiqiy o'qish (matnni to'g'ri, tushunib, tez (me'yoida) o'qish) va adabiy o'qish mukammal o'zlashtirilganidan song ifodali o'qishga o'tiladi. U yod olingan she'riy asarlarni ifodali o'qishni ham o'z ichiga oladi. Ifodali o'qishning muvoffaqiyati o'quvchilarning asar mazmuni, g'oyaviy-badiiy xususiyatlari haqida muayyan tushunchaga ega bo'lishlari bilan bog'liq. Ifodali o'qish intonatsiya – ohang yordamida asarning g'oyasi va jozibasini to'g'ri, aniq, yozuvchi niyatiga mos ravishda ifodalay bilishdir. Ifodali o'qish adabiyotni aniq va ko'rgazmali o'qitishning dastlabki va asosiy shaklidir", deb ta'kidlaydi metodist olim M. A. Ribnikova¹¹. Demak, "Ifodali o'qishning asosiy vazifasi asarning mazmunini va emotsionalligini intonatsiya orqali o'quvchilarga ko'rgazmali qilib ko'rsatishdir. Ifodali o'qishning asosiy tamoyili o'qiladigan asar go'yasi va badiiy qimmatini chuqur tushunishdir". Ohang va intonatsiya she'riy asarlarni ifodali o'qishda qay darajada muhim bo'lsa, nasriy asarlarni o'qishda ham muhim talablardan biridir. Nasriy asarlarni o'qishdan oldin unda qanday g'oya ilgari surilayotganini aniqlash zarur. Masalan, ifodali o'qish oldiga qo'yilgan 4-sinfda X. To'xtaboyevning "Xatosini tushungan bola" hikoyasini ifodali o'qishdan oldin o'quvchilarga xatosini tushungan bola kim ekanligi, uning xatosi nimalardan iborat bo'lganligi, maqtanchoqlikning yomon illat ekanligi to'g'risida tushuncha beriladi.

Badiiy o'qish ifodali o'qishning yuksak bosqichi hisoblanadi. Unda soz san'atining barcha komponentlari ishtirok etadi. U o'quvchidan asar ruhiga batomom kirishni, san'atkorona o'qishni talab etadi. Badiiy o'qishda asar qahramonlarining ruhiy holati, kechinmalari to'la anglab yetilgandagina ta'sirchanlikka erishish mumkin. Badiiy o'qishga tayyorgarlik ko'rishda aktyorlarning audio-video tasmlarga yozilgan ijrolaridan foydalanish yaxshi samara beradi. Badiiy o'qishning muvoffaqiyatini ta'minlaydigan omillardan biri tanlab o'qishdir. Masalan, 3-sinfda X. To'xtaboyevning "Hassa" hikoyasi bilan tanishish jarayonida Qobil boboning savollariga Shavkatning javoblari yoki S. Anorboevning "Bahs" hikoyasidagi epizodi yuzasidan o'qituvchi topshirig'iga ko'ra mazkur o'rinlarni tanlab qayta o'qilishi natijasiga ushbu asarlarning badiiy-estetik qimmatini chuqurroq o'zlashtirishga erishiladi. 2-sinf o'qish darsidagi ish turlarini quyidagicha belgilash mumkin

- O'qituvchi topshirig'i bo'yicha matnni to'liq o'qish.
 - –Matnni bo'laklarga bo'lish.
 - –Tayyor reja bo'yicha o'qish.
 - –Matnni o'qib, mazmunini hikoya qilish.
 - –Matnni tayyorgarlik ko'rgan o'quvchilar tomonidan o'qilishi. Matnni qisqartirib o'qish.
 - –Xatboshi bo'yicha o'qish.
 - –Matndan rasmga bag'ishlangan qismini o'qish.
 - –O'qituvchining savollariga matndan javob topib o'qish.
 - –Tanlab o'qish.
 - –Gapning boshi yoki oxiridagi so'z asosida to'liq gapni topish. «Me'yor»dagidan yo'qori tezlikda o'qish.
 - –Ertak yoki masalni o'qiganda « Nima haqiqatga yaqin, nima o'ylab topilgan»

mavzusida suhbat.

- –Maqol sifatida aytiladigan gaplarni topish.
- –Matndan xulosalarni topish.
- –Matnga o'z sarlavhasini tanlash.
- –Rollarga bo'lib o'qish.
- –Dialoglarga bo'lib o'qish (muallif so'zlarisiz).
- –O'qiganlarni qayta gapirishda mimika, imoishoralardan foydalanish.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari boshqarishga moyil, qiziquvchan, ta'sirchan bo'lganliklari uchun ham o'qituvchidan o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos bo'lgan, darsni oson o'zlashtirishlarini, bilimlarni mustahkam o'rganishni kafolatlaydigan metodlarni tanlashi va foydalanishi talab etiladi. Pedagogik texnologiyalardan foydalanishda ta'limning mazmunini belgilash, ta'lim-tarbiyaning shakllari va vositalarini tayyorlash, o'quvchilarning bilimlarni keng egallashi va ma'naviy fazilatlarini o'zlashtirishga yunaltilgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqish, ta'limning natijasi va o'zlashtirish darajasini aniqlash ularni ob'ektiv baholash uchun test vazifalarini tayyorlash kabilar tashkil qiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'qish darslari jarayonida erkin va mustaqil fikrlash qobiliyati shakllanadi. Mustaqil fikrlash qobiliyatining shakllanishi natijasida, o'quvchilar atrof olamdagi, jamiyatdagi qonunlarni, shuningdek, asardagi ijobiy va salbiy qahramonlar orqali lar insoniy fazilatlarini anglash, bilimlarni chuqur o'rganish, keng fikrlash, tegishli qarorlar qabul qilish ko'nikmalari shakllanadi. Darslarni samarali va sifatli tashkil etish uchun pedagogning tashkiliy hamda uslubiy jihatdan tayyorgarligi va ta'lim olish jarayonini tashkil etishni ta'minlovchi o'quv-uslubiy ta'minotni ishlab chiqish talab etiladi. Taminot bazasida o'quv jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini qo'llash imkoniyati bo'lishi muhim. Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy qismini, albatta, oliy ta'lim tizimidagi islohotlar tashkil etadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasida oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida davlatimiz rahbarining 2019-yil 8-oktabrdagi farmoni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi sohadagi yangi islohotlar uchun debocha vazifasini bajarib bermoqda. Bugungi davrda Yangi O'zbekiston "Inson qadri ustuvor bo'lgan jamiyat va xalqparvar davlat"2 degan muhim g'oya negizida barpo etilmoqda. Davlatimiz Rahbari belgilab bergan bu ulug'vor maqsad asosida xalqimiz yangidan-yangi islohotlarning haqiqiy muallifiga aylanib bormoqda. Yurtimizda inson qadri yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish yo'nalishida bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda. Bu borada umumiy o'rta ta'lim mazmunini zamon talablari asosida qayta takomillashtirish, zamonaviy yondashuvlar asosida qayta ko'rib chiqishga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Yosh avlod ongiga jahon ilmu fani va madaniyati rivojiga benazir hissa qo'shgan buyuk mutafakkirlarimiz hayoti va ijodini, shuningdek, yurtimizda bunyod etilgan moddiy merosni asrab-avaylash mas'uliyatini singdirish, ularni munosib vorislar etib tarbiyalash bugungi kunda maktab ta'limining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Umumiy o'rta ta'lim maktabining eng muhim maqsadi: O'quvchilarga ularning xotirasida uzoq vaqt saqlanadigan bilimlar berishdir. O'quvchi vaqt o'tishi bilan maktabda olgan bilimlarining bir qismini unutadi. Lekin ular izsiz yo'qolmaydi. Olingan bilimlar, garchi o'quvchilar unutganda ham, aqliy kamolotda ma'lum darajada iz qoldiradi. Ko'pincha bolalar o'zlarining amaliy faoliyatlariga bog'lanmagan maktab materialini eslaridan chiqaradilar. Ba'zan o'rganish jarayonida mashq va mustaqil ishlar kam bajarilishi sababli, materiallar xotirada mustahkam saqlanmaydi. Bulardan tashqari, oldingi mashg'ulotlarda o'zlashtirilgan

bilim, ko'nikma va malakalar yanada murakkabroq materialni o'rganish uchun bir pog'ona, tayanch bo'ladi. Ilmiy bilimlarni egallash o'quvchilarning xotirasini, mantiqiy tafakkurini, ijodiy faolligi va turli ishlarni bajarishdagi mustaqilligini rivojlantiradi Har bir o'quvchining ta'lim - tarbiya jarayonidagi faoliyati o'ziga xos bo'lib biri - birini takrorlamaydi. Shunday ekan ularning salohiyatini, iqtidori jarayonidagi harakatini bir xillikda baholash bir mavqeda ko'rish albatta noo'rin. O'quvchilarning mustaqil ishlari, fikrlashi salohiyatlarida ham farq katta. O'quvchilarda mustaqil ishlash, avvalo unga tayyorlash o'qituvchi tomonidan materiallarni muammoli tarzda bayon etish kabi yo'llar bilan hosil qilinadi. Bunda quyidagi topshiriqlarni muntazam ravishda tavsiya etish mumkin: materialni darslik asosida o'rganish, namunaviy mustaqil mashqlar, yangi turdagi topshiriqlar, ijodiy ishlarni o'rgatishni o'z ichiga oladi. Mustaqil faoliyat faollikni oshiradi, bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilarni mustaqil ishlashga o'rgatish yaxshi samara beradi. Mustaqil faoliyat insonni ziyrak va hozirjavob qiladi. Bu faoliyat kichik yoshdagi maktab o'quvchilarida uyg'un holda rivojlanishi kerak. Buning uchun avvalo, o'quvchilarni mustaqil faoliyatga ruhan tayyorlash, ularda biror ishni qila olishga va shu ishni sifatli qilib bajarishga ishonch hosil qilish lozim.

Bolalar darsdan keyin (og'ir, mashaqqatli mehnatdan keyin) tiniqib dam olsalar, ko'proq ochiq havoda bo'lib, harakatli o'yinlar, sayr, kuzatishlar bilan vaqtlarini o'tkazib, tunda osuda uxlab, ertangi kungi darslarga yaxshi kayfiyat bilan kelsalar, darsni o'zlashtirish yaxshi bo'ladi. Shuning uchun uy vazifalari oson bo'lishi, asosan, bolalarni kuzatishlarga undashi lozim. - Darslarda yangi pedagogik, zamonaviy texnologiyalar, noan'anaviy usullardan keng qo'llash; - Ko'rgazmali, didaktik, test, tarqatma materiallaridan keng foydalanish; - O'quvchilarga do'stona munosabatda bo'lish; - O'qish sifati va samaradorligiga e'tibor berish; - O'quvchilarni erkin va mustaqil fikrlashga o'rgatishda turli mashqlardan foydalanish; - Nutq o'stirishga alohida e'tibor qaratish; - Yangi axborot texnologiyalardan foydalanish; - Lug'at ustuda ishlashga o'rgatish; - Xalq og'zaki ijodidan foydalanish; - "She'riyat gulshani", "Ifodali o'qish" kabi to'garaklar tashkil etish; - Bo'sh vaqtlarda ulgurmovchi o'quvchilar bilan alohida, yakka tartibda ish olib borish; - Fanlar a'robogijlikka ahamiyat berish. O'quvchilar bilishini nazorat qilib borishda albatta past o'zlashtirgan o'quvchiga alohida e'tibor qaratish lozim. Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni o'qishning bir necha turlari yani, ongli, tez, to'g'ri va ifodali o'qishga o'rgatib boriladi.

Хулоса ва тавсиялар. ЗАКЛЮЧЕНИЕ (Conclusion)

Xulosa qilib aytganda darslarda o'qituvchi o'z bilimi, ko'nikma va malakalarini mashg'ulotlar vositasida o'quvchilarga yetkazadi, o'quvchilar esa uni o'zlashtirib borishi natijasida undan foydalanish qobiliyatiga ega bo'ladi. O'quvchilar mustaqil ishlash jarayonida o'zlashtirishning turli ko'rinishlaridan foydalanishadi, ya'ni o'zlashtirilayotgan ma'lumotlarni qabul qilish, qayta ishlash hamda amaliyotga tatbiq etishda o'ziga xos tafovutlarga tayanadi. Shu tariqa o'zlashtirish natijalari ortib boradi, olingan bilimlar mustahkamlanadi. Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning dars paytidagi hamkorligi, o'quvchilarning mustaqil ishlashi, sinfdan tashqari ishlar shaklida ta'lim va tarbiya masalalari hal etiladi. Ta'limning maqsadi jamiyat ehtiyojiga mos ravishda shakllanadi. Shunday ekan, ta'lim-tarbiya maqsadi mos va mutanosib bo'lishi kerak. Ilmiy adabiyotlarda ta'limning maqsadi imkoniyatlaridan to'g'ri, aniq, o'rinli foydalanish ko'nikma va malakalarini hosil qilish, mantiqiy-ijodiy tafakkurni rivojlantirish, kommunikativ savodxonlikni oshirish, milliy g'oyani singdirish, sharqona tarbiyani shakllantirish, shaxsni ma'naviy boyitishdan iboratligi ta'kidlangan. Ta'limiy maqsad asosida o'quvchilarda mustaqil fikrlash, og'zaki va yozma savodxonlikni oshirish, mantiqiy tafakkurni rivojlantirish orqali ularning muloqot madaniyati takomillashtiriladi. Tarbiyaviy maqsad asosida esa ma'naviy, g'oyaviy, nafosat tarbiyasi beriladi. Til o'rganish jarayonida xalqning madaniy-axloqiy qadriyatlariga yaqinlashtirish imkoni paydo bo'ladi. Ulug' donishmandlardan biri «...kelajak tashvishi bilan yashasang,

farzandlarining yaxshi bilim ber, o'qit», degan ekan. Yurtimizda ta'lim-tarbiya tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar haqiqiy ma'noda bir-ikki yillik yoki qisqa davrda samaraga erishishga qaratilgan ish emas, balki chin ma'noda bir necha yuz yillarga tatiydigan o'zgarish bo'ldi, desak xato bo'lmaydi. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev shuni takidlab o'tganlarki "Bizning asosiy maqsadimiz - yoshlarning sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lishiga erishish, ularning o'z qobiliyati va iste'dodini ro'yobga chiqarish uchun barcha zarur sharoitlarni yaratib berishdan iborat." Shunday ekan biz pedagoglar qo'limizdan kelguncha o'quvchilarni bilim darajalarini oshirish va rivojlantirishimiz lozimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dilova N.G. (2021). Formative assessment of students' knowledge—as a means of improving the quality of education. *Scientific reports of Bukhara State University*. 3:5, pp. 144-155.
2. Дилова Н.Г. (2019). Влияние технологии сотрудничества на успеваемость учащихся начальных классов. *International scientific review of the problems and prospects of modern science and education*. С. 63-64.
3. Дилова Н.Г. (2018). Буюк аждодларимизнинг таълимотларида мужассамлашган ўқитувчи билан ўқувчилар ҳамкорлигининг педагогик хусусиятлари. *Замонавий таълим*. №3, 63-68 б.
4. Дилова Н.Г. (2018). Важность совместного обучения в повышении эффективности начального образования. *International scientific review of the problems and prospects of modern science and education*. С. 90-91.
5. Дилова Н.Г. (2012). Возможности организации учебного процесса на основе педагогического сотрудничества. *Молодой ученый*. Т. 46, № 11, С. 409- 411.
6. M.F. Atoeva. Didactic foundations of inter-media relations in the training of university students. *International Scientific Journal. Theoretical & Applied Science*. p-ISSN: 2308-4944 (print) e-ISSN: 2409-0085 (online). Year: 2020 Issue: 06 Volume: 86, P. 124.
7. Eshmirzayeva M. A. Personality - oriented approach to education and modern pedagogical technologies. // *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences [EJRRES]*. - №8. - 2020. - 25 - 30 pp.